

Літературна гра «буриме» в соціокультурному просторі бібліотеки

Стаття присвячена практиці проведення літературної гри «буриме» в Одеській національній науковій бібліотеці та має на меті розширити інструментарій соціокультурної діяльності бібліотек та допомогти бібліотекарям підготуватися до проведення гри.

*«Справжня культура не може існувати без певного ігрового змісту»
Йохан Гейзінга*

Ігровий феномен в культурі завжди був у фокусі уваги видатних мислителів і філософів. Німецький філософ Іммануїл Кант осмислював гру як гармонійну основу всіх пізнавальних властивостей людини та особливий «оживляючий чинник душі». Фрідріх Шиллер вважав, що завдяки ігровому феномену в особистості поєднуються реальність і форма, необхідність і випадковість, пасивність і свобода, а людська сутність досягає свого логічного завершення. За думкою філософа, саме гра постає тим фактором, що створив і продовжує створювати людину як особистість та соціальну високоморальну істоту, піднімаючи її над фізичним світом природи [1]. Відомий нідерландський історик і теоретик культури Йохан Гейзінга, який вважається одним з найбільш визнаних фахівців на теренах лудології (теорії гри), у своєму фундаментальному творі «Homo ludens» («Людина, що грає»), доходить висновку, що гра є однією з основних і сутнісних характеристик людини. До того ж, гру він розглядає як найвищу з можливих форм діяльності людини. Невипадково й сама людина визначається у нього як homo ludens. У поглядах Й. Гейзінга гра насамперед постає явищем духовного життя людини, й справжня культура не може взагалі існувати без ігрової діяльності, яка є необхідним культуротворчим фактором [4].

На важливість гри вказував видатний український педагог, мудрий вчитель Василь Сухомлинський, визначаючи її виховну і навчальну цінність: «Без гри немає і не може бути повноцінного дитячого розвитку. Гра – це величезне світло, через яке в духовний світ дитини вливається життєдайний потік уявлень, понять про навколишній світ» [12].

Педагогічна наука доводить, що літературно-пізнавальні ігри виступають важливим стимулом до пізнавальної активності, сприяють формуванню у дітей потреби у читанні художньо-літературних творів, здатності насолоджуватися мистецтвом слова, розвитку образного, асоціативного, логічного мислення. Ігрова діяльність важлива для сучасної молоді, оскільки допомагає розвивати уяву, розширює пізнавальні можливості, розвиває інтелект, надає конкретної форми і виразу внутрішньому світу.

Однією з форм соціокультурної діяльності бібліотек та бібліотечно-інформаційного обслуговування є літературні ігри, що відіграють важливу роль у пошукванні читацької активності та розвивають естетичний смак. У бібліотечній практиці існує багато різновидів літературних ігор – рольові й інтелектуальні: вікторини, літературні подорожі, конкурси уважних і начитаних, літературні аукціони, бали, лото, лабіринти, квести, загадки і шаради,

**Світлана
Герасимова,**

головна бібліотекарка
науково-методичного
відділу
Одеської національної
наукової бібліотеки

брейн-ринги тощо.

Нині набуває популярності старовинна гра «буриме», перетворюючись на предмет змагання вправних та дотепних віршувальників. «Буриме» – слово французького походження (*bouts rimes* – римовані кінці) й означає вірш, створений за задалегідь заданими римами. Задані рими можуть бути незвичними, тематично різними, навіть банальними, що пов'язані певним сюжетом. Зазвичай – це веселі й кумедні чотиривірші, проте можуть бути і серйозні філософські поезії. Створення буриме – творча та інтелектуальна розвага, що вимагає майстерності імпровізації та експромту, розвиває уяву, заохочує до творчості.

Буриме має давню історію й пов'язане з традицією віршів-«відповідей» трубадурів. Жанр започаткував французький поет Дюло, а потім як різновид літературної гри буриме поширилось у французьких аристократичних салонах XVII ст. [9, 11].

Згодом, Олександр Дюма (батько) у газеті «Le Petit Journal» (франц. «Маленька газета») 1 листопада 1864 року оголосив конкурс із написання буриме за 24 наведеними римованими словами. За результатами конкурсу у 1865 році було опубліковано збірку поезій 378 учасників цього незвичного змагання [7].

В українській літературі нам відомий сонет поета та перекладача Мойсея Фішбейна «Анахорет», написаний на пропозицію поета та прозаїка Ігоря Качуровського.

Ідея провести гру буриме виникла під час підготовки до комплексного культурно-просвітницького проєкту, що став брендом Одеської національної наукової бібліотеки і знайшов палкий відгук читачів, – «Велика одеська БІБЛІО-НІЧ». Це – цикл заходів з нагоди Міжнародного дня дарування книг та Дня всіх закоханих, спрямований на залучення молоді до читання і має на меті не лише привернути увагу до книги, а й продемонструвати можливості бібліотек і переконати, що відвідування бібліотеки може зумовлюватися як науковими потребами, так і бажанням реалізувати свої творчі здібності, поринути в креативний світ, якісно провести дозвілля. Під час такої акції в усіх куточках бібліотеки відбуваються

креативні дієства, яким притаманні елементи театралізації та гри. Так, приміром, інтерес викликають інтелектуальна гра «Що? Де? Коли?», незвичний для бібліотеки показ капелюшків від Модного дому Шанте та агенції «Royal Family Models», який супроводжується пізнавальною лекцією та книжковою виставкою про історію моди; майстер-класи з виготовлення листівки та витинанки від майстрів народної творчості; дружні шаржі від художників; поетичні читання; оригінально оформлені фотозони... Кожен може обрати собі заняття до душі.

Однією з популярних локацій цього вечора уже третій рік поспіль є **Салон літературного буриме «Поетичні імпровізації»**. Впродовж вечора гості створюють вірші за задалегідь підготовленими римами. Тема вечора 14 лютого – кохання. Під час гри кожен учасник має нагоду виявити свій стиль письма та розкрити свій поетичний талант, а творча взаємодія та спілкування створюють чудовий настрій та залишають незабутні враження.

Успішному проведенню буриме передують серйозна підготовка ведучого. Щоб захопити учасників творчістю складання віршів, потрібно, щоб сам ведучий умів сприймати поезію та цінував красу слова, міг створити невимушену й доброзичливу атмосферу. Тоді гра буде цікавою, емоційною і принесе користь.

Наведемо декілька порад, як підготуватися до буриме.

1. Тема буриме. Тема буриме задає тон, створює настрій та атмосферу гри. Вона може бути пов'язана з визначними або пам'ятними датами, календарними святами, міфами, культура, обрядами. Наведемо декілька прикладів, на які свята можна проводити подібні заходи та яку тематику обрати для буриме. На Різдвяні та новорічні свята (грудень-січень) можна обрати таку тематику: Різдвяні традиції, новорічні дива, казковий дивосвіт. На День усіх закоханих та День дарування книг (лютий). Тематика буриме може бути такою: кохання, любовна лірика, романтичні почуття. Всесвітній день Землі (квітень), Всесвітній день охорони навколишнього середовища, зелені свята (червень) можна відсвяткувати обравши таку тематику: природа та рослини, пори року, довілля, пейзажна лі-

рика. До Всеукраїнського дня бібліотек (вересень) можна запропонувати таку тематику для буриме: літературний світ, книга, читання, бібліотека. На День фізичної культури і спорту (вересень) можна обрати такі теми: спорт, здоровий спосіб життя, сила. До Всесвітнього дня тварин (жовтень) підійде така тематика: тварини – домашні улюбленці, гармонія зі світом природи.

За сценарієм на початку гри доречно прочитати тематичну лекцію або зробити невеличке повідомлення про актуальність теми, згадати цікаві факти та ознайомити аудиторію з літературою до обраної теми.

2. Аудиторія. Буриме заохочує і дорослих, і дітей. При підготовці потрібно вирішити, кого бібліотека запрошуватиме грати – дорослих чи дітей, або організуватиме комплексний захід родинного дозвілля. Готуючись до буриме, слід зважати на вікові категорії потенційних учасників: відповідно аудиторії добираються рими та задається тема.

3. Підготувати рими. Українські лексикографи залишили нам у спадок словники рим. Це «Словник українських рим» Андрія Бурячка й Івана Гурина [3], «Словник рим Євгена Гребінки» Івана Гурина [6] та «Словник рим української мови» Святослава Каравацького [8]. Цікаво, що всі три праці є різнотипними: перша з них – це академічний (укладений на основі найповнішого на той час одинадцятитомного тлумачного словника) римарій; друга – зразок авторської лексикографії з літературознавчо зорієнтованою характеристикою рим; третя – оригінальний словник, побудований за авторською лінгвіграфічною методикою з детальним граматичним індексуванням римових слів.

У 2019 році вийшов друком сучасний «Словник українських рим» Василя Краснополського [10], що містить 100 тис. слів, дібраних не тільки на основі авторських творів, а й з урахуванням лексики класиків української поезії – від Григорія Сковороди, Івана Котляревського і Тараса Шевченка до Дмитра Павличка, Ліни Костенко та Галини Чубач.

Крім традиційних паперових існують також електронні словники рим, зокрема римарії, з якими можна працювати в Інтернеті. У приго-

ді може стати електронний ресурс «Рими України» (<http://rmyu.in.ua/>): енциклопедія українських рим, комп'ютерний словник точних і неточних українських рим.

Джерелами формування бази даних рим можуть бути авторські збірки, антології, поезії улюблених письменників тощо. Іноді навіть цікаво порівняти авторський вірш з аматорським.

4. Організація ігрового простору. Якщо спочатку учасники зацікавлені грою, то дуже швидко вони зацікавляться і пов'язаними з нею матеріалами та джерелами. Доречно підготувати книжково-ілюстративну виставку, яка, приміром, супроводжуватиме тему гри або взагалі представлятиме поетичні твори українських та зарубіжних письменників.

Слід також приділити належну увагу дизайну та оформленню ігрового простору, що сприятиме психологічному комфорту. Нині бібліотеки мають достатньо літератури з дизайну, композиції, кольорових рішень та ін., які можна адаптувати для використання у бібліотечній

практиці. Оформлення ігрової зони – це простір для фантазії та реалізації задумів з метою створення надихаючої атмосфери.

Надамо кілька порад бібліотекарям:

- бажано обрати тиху та спокійну залу для проведення буриме;

- ігрова зона має бути добре освітлена, щоб не змушувати гравців жмуритися;

- заздалегідь треба підготувати картки з римами, чистий папір для нотаток, олівці, ластик, ручки;

- варто подбати і про декоративні елементи, що підходять до обраної тематики гри.

Обов'язково слід попросити автора прочитати вголос складений ним віршик, особливо якщо перед вами юний віршувальник. Василь Сухомлинський зауважує, що «...дуже важливо, щоб дитина відчувала задоволення й насолоду від виразного читання. Сила й краса слова розкриваються в його звучанні, тому дуже важливо, щоб переживання емоційного забарвлення слова йшло від сприймання на слух – від виразного читання»

[12].

Варто сказати, що й дорослі знаходять у грі творчу розраду та гарний настрій. Приємно спостерігати за учасниками під час гри, за тим, як людина шукає потрібне слово, намагається відчувати ритм поезії, гортає сторінки книжок й добирає фразу. А потім – пишається своїм твором і бере рими додому, щоб пограти з рідними чи друзями. У процесі гри створюється невимішена дружня атмосфера творчого спілкування, розкривається індивідуальність.

Одного разу, зустрівшись із читачкою вже поза бібліотекою вона зізналась, що буриме стало улюбленою розвагою їхньої компанії і приводом для дружніх зустрічей.

Сподіваємося, що буриме розширить арсенал соціокультурної активності в бібліотеках. Автор залюбки прийме відгуки, зауваження, пропозиції, рекомендації щодо порушеної у статті проблематики на електронну адресу: bookfanpro@gmail.com

Список використаної літератури

1. Білик Я. М. Лудологічні традиції античності: теорія і практика / Білик Я. М. // Вісн. Житомир. держ. ун-ту ім. Івана Франка. – 2019. – Вип. 2 (86). – Житомир : Вид-во Житомирського держ. ун-ту імені І. Франка, 2019. – С. 101–108.
2. Білик Я. М. Дослідження ігрового феномену в культурі / Я. М. Білик. – Харків : Константа, 1998. – 143 с.
3. Бурячок А. А. Словник українських рим / А. А. Бурячок, І. І. Гурін. – Київ : Наук. думка, 1979. – 38 с.
4. Гейзінга Й. Номо Ludens : пер. з англ. / Йоган Гейзінга ; пер. Олександр Мокровольський ; відп. за вип. Валентина Кирилова. – Київ : Основа, 1994. – 250 с.
5. Грабар Н. Комунікативні властивості гри в процесі взаємодії з читачами в бібліотеці вищого навчального закладу / Н. Грабар // Вісн. Кн. палати. – 2011. – № 1. – С. 14–17. – Те саме: Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/vkr_2011_1_5
6. Гурин І. І. Словник рим Євгена Гребінки / І. І. Гурин. – Миргород : [б. в.], 1982. – 65 с.
7. Dumas A. Bouts rimés. Paris : Librairie du Petit journal. – Paris : librairie du "Petit Journal", 1865. – 408 р. – Режим доступу: <https://gallica.bnf.fr/ark:/12148/bpt6k9693623r/f9.item>
8. Караванський С. Й. Словник рим української мови, укладений як лінгвографічна модель формального нагромадження звукових сигналів мовним центром людини / Святослав Караванський. – Львів : БаК, 2004. – 1048 с.
9. Ковалів Ю. І. Буриме [Електронний ресурс] / Ю. І. Ковалів // Велика українська енциклопедія. – Режим доступу: <https://vue.gov.ua/Буриме>. – Назва з екрана. – [Дата звернення: 17.02.2023].
10. Краснопольський В. Й. Словник українських рим: 100 000 слів / Василь Йосипович Краснопольський. – Київ : Панмедія, 2019. – 446 с.
11. Літературознавчий словник-довідник / Р. Т. Гром'як, Ю. І. Ковалів, В. І. Теремко [та ін.]; за ред. Р. Т. Гром'як, Ю. І. Ковалів, В. І. Теремко. – 2-ге вид. – Київ : Академія, 2007. – 752 с.
12. Сухомлинський В. О. (1918–1970). Серце віддаю дітям / Василь Сухомлинський ; [уклад. О. Сухомлинська]. – Вид. 2-е. – Харків : Акта, 2018. – 537 с.
13. Шуляк С. О. Використання сучасних ігрових форм у бібліотечно-інформаційному обслуговуванні читачів дитячих бібліотек / С. О. Шуляк // Наук. пр. [Чорномор. держ. ун-ту ім. Петра Могили комплексу «Києво-Могилянська академія»]. Серія : Педагогіка. – 2010. – Т. 144, вип. 131. – Миколаїв : Вид-во ЧДУ ім. Петра Могили, 2010. – С. 101–105.